

Klacz ciężarna

Walter Zent DVM and Lucas Pantaleon MV, MS, DACVIM

Wprowadzenie	1	Poronienia wywołane wirusem zapalenia tętnic koni	12
Zapalenie łożyska	1	Poronienia wywołane przez leptospirozę	13
Puchlina omoczeni	6	Poronienia wywołane przez salmonellę	13
Przepukliny dolnej części brzucha oraz pęknięcie ścięgna przedłonowego	7	Inne przyczyny poronień	13
Skręt macicy	9	Skręt pępowiny	13
Poronienia wywołane czynnikami zakaźnymi	11	Uraz	13
Poronienia wywołane herpeswirusem koni	11	Nieprawidłowości rozwojowe płodu	15
Poronienia wywołane wirusem niedokrwistości zakaźnej koni	11	Bliźniaki	15
		Monitorowanie płodu	17
		Przewidywanie terminu porodu	20

Wprowadzenie

W procesie hodowlanym klaczy za pełny sukces powinno się uznać nie tyle możliwość jej zażrebień, ile urodzenie przez nią żywego i zdrowego źrebaka. Postęp w naukach o rozrodzie pozwolił na uzyskiwanie wysokiego odsetka zażrebień, a rozwój neonatologii przyczynił się do wzrostu przeżywalności źrebiąt. Niektóre procesy chorobowe mogą jednak rozpocząć się jeszcze w życiu płodowym w macicy i w momencie ich ujawnienia się u noworodka są dalece zaawansowane. Wczesne zdiagnozowanie tego typu problemu (w okresie przed porodem) umożliwia szybką interwencję i wdrożenie właściwego leczenia. W rezultacie przynosi to zyski w postaci zmniejszenia śmiertelności okołoporodowej, stanowiącej znaczny odsetek zgonów wśród źrebiąt. Wzrastająca wiedza na temat prawidłowych warunków dla rozwoju płodu i ich wpływu na żywotność przyszłego noworodka, stała się impulsem do ściślejszego monitorowania klaczy w okresie okołoporodowym oraz udoskonalenia technik pozwalających na kontrolę stanu płodu.

Zaburzenia późnej ciąży

Śmiertelność zarodków lub płodów w trakcie całej ciąży u klaczy sięga 10–15%. Do większości tych strat dochodzi podczas pierwszych 40 dni ciąży, kiedy to pierwotne ciało żółte jest jedynym źródłem progesteronu. Z tego względu, potwierdzenie ciąży po 45–60 dniu, pozwala z dużym prawdopodobieństwem oczekiwać, że będzie ona donoszona do terminu porodu. Poronienia, występujące w ostatnim trymestrze ciąży, są z tego względu szczególnie stresujące dla właściciela klaczy, który ma poczucie, że zmarnowało się wiele czasu oraz nakładów i równocześnie, tak niewiele zabrakło do osiągnięcia sukcesu. Powinno się wykorzystać wszelkie dostępne środki w celu ustalenia przyczyny poronienia, ponieważ w przypadku takich czynników chorobotwórczych, jak np. herpeswirusy (występujące w postaci szybko rozprzestrzeniających się zachorowań), możemy w celu ograniczenia dalszych strat zastosować odpowiednie środki zapobiegawcze.

Oprócz strat w wyniku poronienia płodu, dochodzą sytuacje stano-

wiące zagrożenie dla życia klaczy, które mogą pojawić się w późnej ciąży, takie jak przepukliny dolnej ściany brzucha, skręty macicy czy puchlina błon płodowych. W przypadkach przepuklin dolnej części ściany brzucha czy skrętów macicy, prawidłowa diagnoza i interwencja we właściwym momencie, może nie tylko uratować życie klaczy, ale również źrebaka. W tym rozdziale omówione zostaną niektóre zaburzenia późnej ciąży oraz przyczyny poronień u klaczy.

Zapalenie łożyska (ryc. 1.1–1.20)

Etiologia

- Zapalenie łożyska to jedna z istotnych przyczyn poronień, urodzenia martwych płodów oraz śmiertelności okołoporodowej u koni. Wśród różnych czynników etiologicznych odpowiedzialnych za występowanie omawianego schorzenia, znajdują się: wirusy (wirus zapalenia tętnic koni, herpeswirus koni 1), bakterie (*Streptococcus* β -hemolityczny, *Escherichia coli*, *Pseudomonas aeruginosa*, *Klebsiella pneumoniae*, *Leptospira* spp., *Crossiella equi*) oraz grzyby (*Aspergillus* spp. i *Mucor* spp.).
- W zależności od rodzaju czynnika etiologicznego do zapalenia będzie dochodziło różnymi drogami:
  - ♦ Często obserwowane zakażenie wstępujące, w wyniku którego dochodzi do separacji łożyska w okolicy ujścia wewnętrznego macicy.
  - ♦ Opisywana jest również hematogenna droga zakażenia błon płodowych. Typowym przykładem jest zakażenie bakteriami z grupy *Leptospira* spp., prowadzące do rozsianego lub wieloogniskowego zapalenia łożyska. Drogą hematogenną mogą również przedostawać się wirusy.
  - ♦ Przyczyną rzadkiej formy zapalenia łożyska jest bakteria *Crossiella equi* (nokardioza łożyska). Uważa się, że bakteria dostaje się do macicy klaczy podczas zapłodnienia i pozostaje w postaci utajonej do okresu późniejszej ciąży. Charakterystyczne zmiany wywołane tym drobnoustrojem umiejscowione są w trzonie macicy.

Rycina 1.1: Wstępne zapalenie łożyska, widok od strony omoczni. W części łożyska przylegającej do ujścia wewnętrznego macicy, widoczne zgrubienie ściany oraz zmiana zabarwienia.

Rycina 1.2: Wstępne zapalenie łożyska, to samo, które pokazano na ryc. 1.1, widoczne od strony kosmówki. Należy zwrócić uwagę na brak kosmków oraz obecność wysięku na zakażonej powierzchni.

Rycina 1.3: Wstępne zapalenie łożyska z obfitym wysiękiem (udostępnione przez Irish Equine Center – IEC).

Rycina 1.4: Zapalenie łożyska wywołane przez grzyby. Widoczna pogrubiała, skórzasta ściana.

A

B

Rycina 1.5: (a) i (b) Zapalenie łożyska wywołane przez grzyby. Widoczne naloty grzybicze zarówno na omocniowej, jak i kosmówkowej powierzchni łożyska. Łożysko pochodzi z poronienia świeżego płodu w 5 miesiącu ciąży.

Rycina 1.6: Wzrost na pożywce *Aspergillus* spp., wyizolowanego z łożyska przedstawionego na ryc. 1.4.

Rycina 1.7: Przewlekłe rozsiane zapalenie łożyska z wyraźnymi obszarami jego pogrubienia (udostępnione przez IEC).

Rycina 1.8: Poroniony w 10 miesiącu ciąży płód (łożysko przedstawione na ryc. 1.7). Należy zwrócić uwagę na widoczne odwodnienie płodu. Żrebięta pochodzące od klaczy z chronicznym zapaleniem łożyska, po urodzeniu lub poronieniu często tak wyglądają.

Rycina 1.9: Zapalenie łożyska wywołane przez *Crossiella equi* (nokardioza łożyska). Należy zwrócić uwagę na obszary martwicze łożyska w okolicy połączenia jego rogu i trzonu (udostępnione przez IEC).

Rycina 1.10: Zapalenie łożyska wywołane przez *Crossiella equi* (nokardioza łożyska). To samo łożysko, które widoczne jest na ryc. 1.9, przedstawione od strony omocznici (udostępnione przez IEC).

Rycina 1.11: Przedwczesna laktacja u klaczy z wstępującym zapaleniem łożyska.

Rycina 1.12: Wyciek pochodzący z czopu śluzowego szyjki macicy w 9 miesiącu ciąży u klaczy z wstępującym zapaleniem łożyska.

Rycina 1.14: Sródmaciczne zahamowanie wzrostu płodu w macicy u źrebięcia urodzonego przez klacz z zapaleniem łożyska wywołanym przez *Crossiella equi* (nokardioza łożyska).

Rycina 1.13: Wyciek z pochwy u klaczy z zapaleniem części łożyska przylegającej do szyjki macicy.

Objawy kliniczne

- Objawy kliniczne zapalenia łożyska mogą objawiać się przedwczesnym powiększeniem się gruczołu mlekowego klaczy i wystąpieniem laktacji, zwiótnieniem szyjki macicy, obecnością wypływu z pochwy, poronieniem, urodzeniem martwego płodu oraz porodem przedwczesnym.
- U większości klaczy z zapaleniem łożyska nie występują objawy ogólne, a ich wyniki badań hematologicznych nie przekraczają norm. Rezultatem zapalenia łożyska może być również urodzenie niedojrzałych lub nieprzygotowanych do życia źrebiąt, osobników zbyt małych oraz noworodków z zakażeniem ogólnoustrojowym.

Rozpoznanie różnicowe

Inne przyczyny poronień, urodzeń martwych noworodków i porodów przedwczesnych. Zmiany w łożysku mogą być trudne do zauważenia i z tego względu w przypadku każdego poronienia, powinno przeprowadzić się badanie sekcyjne. Wskazane jest, aby obejmowało ocenę histopatologiczną pobranych próbek łożyska oraz odpowiednich organów wewnętrznych płodu.

Rozpoznanie

- **Objawy kliniczne.** Każdą klacz, u której pojawi się przedwczesny rozwój gruczołu mlekowego lub wypływ z pochwy, powinno się traktować jako potencjalnie dotkniętą zapaleniem łożyska, chyba że znajdzie się inną przyczynę tego stanu.
- Prawidłowe wyniki badania hematologicznego i poziomu fibrynogenu.
- Próbki wypływu z pochwy lub szyjki macicy należy poddać badaniu bakteriologicznemu i cytologicznemu.
- W celu kontroli wyglądu łożyska w okolicy ujścia wewnętrznego macicy, powinno się przeprowadzić badanie ultrasonograficzne przez prostnicę. Badanie to może uwidoczniać wzrost łącznej grubości ściany macicy wraz z łożyskiem, obrzęk omocznikokosmówki oraz separację łożyska od macicy. Łączną grubość ściany macicy i łożyska powinno się mierzyć w brzusznej części trzonu macicy, ponieważ łożysko w części grzbietowej jest zwykle grubsze i obrzęk tej jego części jest często obserwowany w ostatnim miesiącu ciąży u zdrowych klaczy. Prawidłowe wartości łącznej grubości ściany macicy i łożyska w zależności od wieku ciąży, wynoszą odpowiednio:

<5 mm	< 270 dni
<8 mm	271–300 dni
<10 mm	310–330 dni
<12 mm	330+ dni

- Badanie ultrasonograficzne, przeprowadzane poprzez powłoki brzuszne, jest przydatne w określaniu stanu łożyska na obszarze trzonu macicy w przypadkach jego zapalenia wywołanego przez nokardiozy. Łączna grubość ściany macicy i łożyska, mierzona podczas badania ultrasonograficznego wykonywanego przez powłoki brzuszne, powin-

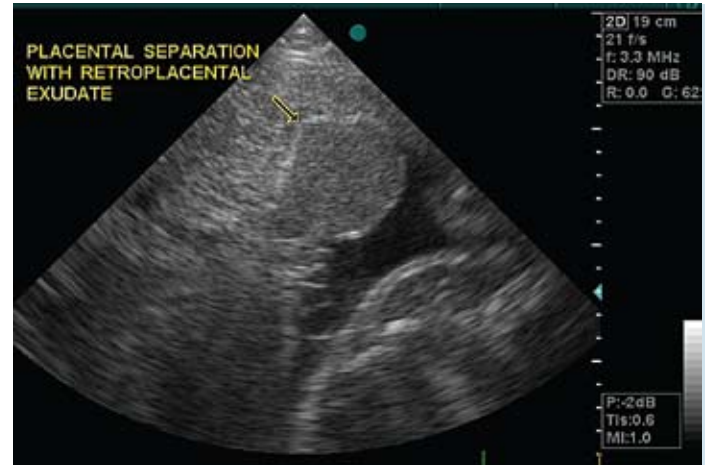
Rycina 1.15: Obraz ultrasonograficzny zespolenia łożyska z macicą w okolicy ujścia wewnętrznego macicy, uwidaczniający zgrubienie łożyska i obszar jego odklejenia się (strzałka).

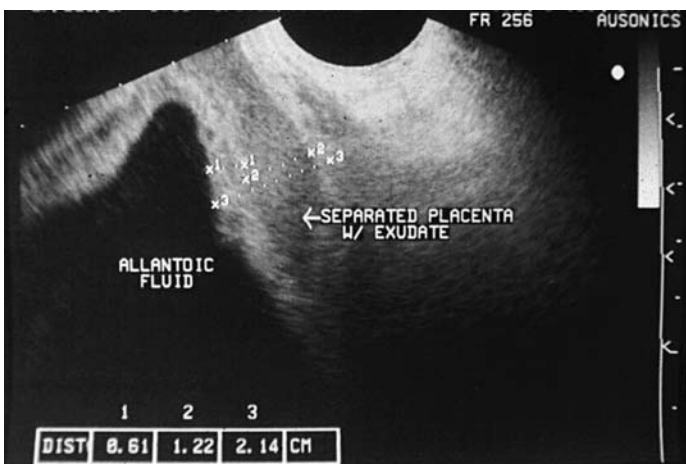
Rycina 1.16: Obraz ultrasonograficzny zespolenia łożyska z macicą w okolicy ujścia wewnętrznego macicy, uwidaczniający zgrubienie łożyska i obszar jego odklejenia się (strzałka). Trzeba zwrócić uwagę na wysięk, znajdujący się w obszarze położonym z tyłu, za łożyskiem.

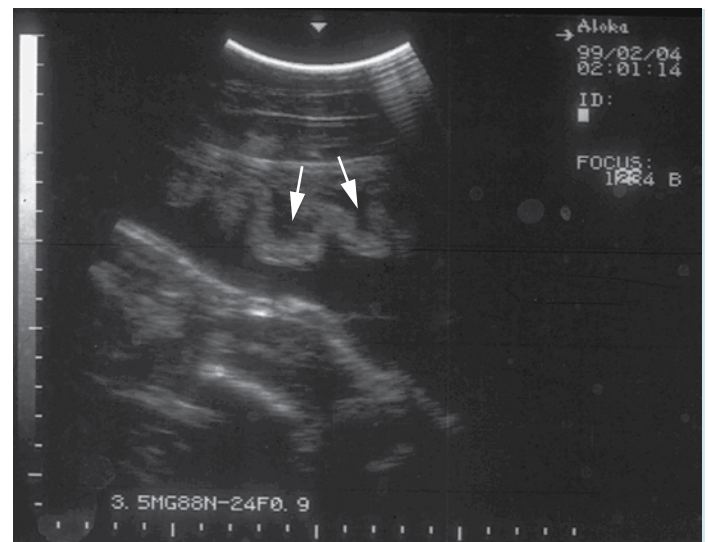
Rycina 1.17: Ta sama klacz, przedstawiona na ryc. 1.16, po 3 tygodniach leczenia. Widoczne zmniejszenie się ilości wysięku pozalozyskowego.

Rycina 1.18: Obraz ultrasonograficzny części łożyska, położonej w okolicy ujścia wewnętrznego macicy, przedstawiający odklejenie się łożyska oraz pozalozyskowy wysięk. W dolnym prawym rogu ultrasonogramu widoczny płód.

Rycina 1.19: Obraz uzyskany podczas ultrasonograficznego badania połączenia macicy z łożyskiem, przeprowadzonego przez powłoki brzuszne. Widoczna separacja łożyska od macicy oraz pozalozyskowy wysięk. Zaznaczono wyniki następujących pomiarów: 1 = grubość ściany łożyska, 2 = grubość warstwy wysięku, 3 = łączna grubość macicy z łożyskiem oraz warstwą wysięku.

Rycina 1.20: Obraz uzyskany podczas ultrasonograficznego badania połączenia macicy z łożyskiem, przeprowadzonego przez powłoki brzuszne, demonstrujący odklejone i pofalowane łożysko (strzałki).

na w późnej ciąży wynosić średnio $11,5 \pm 2,4$ mm. Innym, bardzo istotnym zastosowaniem badania ultrasonograficznego przez powłoki brzuszne, przeprowadzanego u klaczy z podejrzeniem zapalenia łożyska, jest ocena stanu płodu. Podczas badania określa się częstość uderzeń serca płodu, jego ruchliwość, wielkość, jak również przejrzystość płynu owodniowego (zob. s. 17).

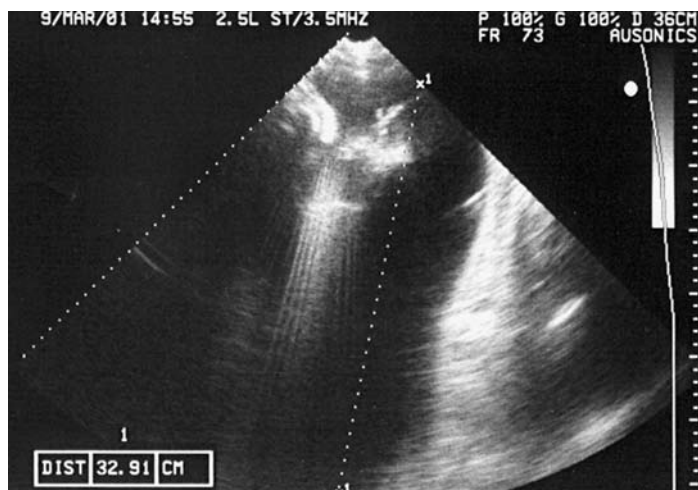
Leczenie

- Antybiotyki o szerokim zakresie działania, takie jak trimetoprim z sulfadiazyną, lub penicylina z gentamycyną, są dobre jakolekami pierwszego wyboru, zapewniające osiągnięcie właściwego stężenia terapeutycznego w wodach płodowych.
- Niesteroidowe leki przeciwzapalne (fluniksyna lub fenylobutazon) stosuje się w celu ograniczenia poziomu mediatorów stanu zapalnego, uwalnianych w przypadku zapalenia łożyska.
- Altrenogest stosowany w podwójnej dawce (0,088 mg/kg m.c. co 24 godz.), może przynosić pewne korzyści w leczeniu zapalenia zespołu macicy i łożyska, powstającego wtórnie do zapalenia łożyska, chociaż jego stosowanie w tym celu pozostaje dyskusyjne. Jednocześnie uważa się, że progestageny zmniejszają aktywność mięśniówki macicy.
- Pentoksyfilinę oraz aspirynę stosuje się w celu poprawienia krążenia w obrębie łożyska, jednak i ta metoda jest kontrowersyjna.

Puchlina omocni/owodni

Etiologia

- Puchlina omocni należy do rzadko spotykanego zaburzenia u klaczy, które powstaje podczas ostatniego trymestru ciąży i charakteryzuje się nadmiernym gromadzeniem płynu omocniowego.
- Objętość płynu omocniowego w przypadku puchliny omocni może wahać się od 110 do 230 litrów, podczas gdy normalnie przed porodem objętość ta wynosi od 8 do 18 litrów.
- Do puchlin omocni zalicza się rozsiane zapalenie łożyska o średnim nasileniu lub zapalenie naczyń krwionośnych w obrębie błony śluzowej macicy.
- Puchlina owodni występuje znacznie rzadziej i uważa się, że jest wynikiem zaburzeń odruchu połknięcia u płodu.

Rycina 1.21: Obraz uzyskany podczas ultrasonograficznego badania wykonanego przez powłoki brzuszne u klaczy z puchliną omocni. Grubość warstwy płynu omocniowego wynosi 32,91 cm (prawidłowo średnia grubość wynosi $13,4 \pm 4,4$ cm).

Objawy kliniczne

- Szybkie powiększenie się brzucha w okresie 1–2 tyg. Klacz ma problemy z chodzeniem, kładzeniem się i powstawaniem.
- Wśród innych objawów należy wymienić obrzęk dolnej ściany brzucha, bóle kolkowe o różnym nasileniu, anoreksję, tachykardię oraz duszność. Objawom tym może towarzyszyć zasinienie błon śluzowych (szczególnie w sytuacji, gdy klacz przybiera pozycję leżącą).

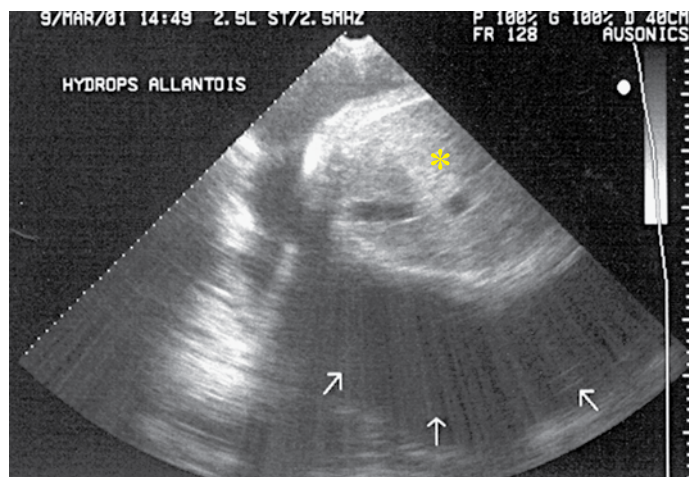
Rozpoznanie różnicowe

W diagnostyce różnicowej trzeba brać pod uwagę inne przyczyny powodujące powiększenie się jamy brzusznej, takie jak ciąża bliźniacza, przepukliny brzuszne oraz pęknięcie ścięgna przedłonowego.

- Ciąża bliźniacza powoduje stopniowe powiększanie się brzucha.
- Przepukliny dolnej części ściany brzucha mogą być wynikiem puchliny omocni, która (ze względu na dużą wagę wód płodowych) powoduje silny nacisk na ścięgno przedłonowe i mięśnie dolnej części brzucha.

Rycina 1.22: Obraz uzyskany podczas ultrasonograficznego badania wykonanego przez powłoki brzuszne u klaczy z puchliną omocni, przedstawiający nieciążany róg macicy wypełniony nadmiernie płynem omocniowym.

Rycina 1.23: Obraz uzyskany podczas ultrasonograficznego badania wykonanego przez powłoki brzuszne u klaczy w późnej ciąży z puchliną omocni. Widoczny płód unoszący się w dużej ilości płynu omocniowego (strzałki).